

LJBcB19 Římské trestní právo – 5. přednáška – fragmenty

JUDr. Miroslav Frýdek ©

Odčinitelnost a neodčinitelnost prohřešku. Skupiny trestných činů. Druhy trestů

Náboženský rozměr provinění – odčinitelnost a neodčinitelnost:

Festus (P 6): Jestliže někdo učiní jinak, ať je zasvěcen.

Festus, Plorare: Pokud syn uhodí otce, a jestliže nařiká, ať je zasvěcen rodinným bohům.

Festus, Paelices: Ať se souložnice nedotýká oltáře Iunony, pokud se podotkne, ať s rozpuštěnými vlasy obětuje Ionuně ovci.

Serv. Ad Egl. 4. 43: V Numových zákonech je nařízeno, aby ten, kdo neúmyslně zabije člověka, nabídl za hlavu zabitého jeho agnátům před shromážděným lidem berana.

Dio. Hal. 2, 15: Romulus stanovil občanům povinnost vychovat všechny potomky mužského pohlaví a prvorozené dcery zakázal zabíjet děti mladší tří let. Bezprostředně po narození směly být zabity pouze ty, které se narodily zmrzačené nebo znetvořené. V tomto případě nebránil rodičům, aby je odkládali, pokud je předtím ukázali pěti nejbližším sousedům a ti tento čin schválili. Těm, kteří se nebudou řídit těmito zákony, uložil tresty, mezi nimi i odnětí poloviny jejich majetku

Skupiny trestných činů:

Dig. 48. 1. Macer 1 de publ. iudic. *Non omnia iudicia, in quibus crimen vertitur, et publica sunt, sed ea tantum, quae ex legibus iudiciorum publicorum veniunt, ut iulia maiestatis, iulia de adulteriis, cornelia de sicariis et veneficis, pompeia parricidii, iulia peculatus, cornelia de testamentis, iulia de vi privata, iulia de vi publica, iulia ambitus, iulia repetundarum, iulia de annona.* Ne všechny zločiny jsou veřejné, veřejné jsou pouze ty, které vycházejí z právních předpisů týkajících se stíhání trestných činů, například Iuliova zákona o urážce majestátu, Iuliova zákona o cizoložství, Corneliova zákona o úkladných vraždách a travičích, Pompeiův zákon o otcovraždách, Iuliův zákon o zpronevěře, Corneliův zákon o falšování závětí, Iuliův

zákon o soukromém násilí, Iuliův zákon o veřejném násilí, Iuliův zákon o volebních podvodech, Iuliův zákon o vydírání, Iuliův zákon o zásobování (o zvyšování cen potravin).

Trest:

Cicero I.11 De off. Je totiž třeba zachovávat míru v pomstě i v trestu; myslím, že stačí, když útočník pyká za spáchané bezpráví tak, že by se sám podruhé už ničeho takového nedopustil a i jiní by ztratili chuť křivdit.

Tresty soukromoprávní (actio poenales):

Dig. 13. 1. 7. pr. Ulpianus libro quadragesimo secundo ad Sabinum: *Si pro fure damnatum sit, condictio non impeditur verissimum est: decisione enim furti quidem actio, non autem condictio tollitur. 1. Furti actio poenam petit legitimam, condictio rem ipsam. ea res facit, ut neque furti actio per condictioem neque condictio per furti actionem consumatur. is itaque, cui furtum factum est, habet actionem furti et condictioem et vindicationem, habet et ad exhibendum actionem. 2 Condictio rei furtivae, quia rei habet persecutionem, heredem quoque furis obligat, nec tantum si vivat servus furtivus, sed etiam si decesserit: sed et si apud furis heredem diem suum obiit servus furtivus vel non apud ipsum, post mortem tamen furis, dicendum est condictioem adversus heredem durare. quae in herede diximus, eadem erunt et in ceteris successoribus.* pr. Když se za zloděje vyrovnala pokuta, nebrání to kondikci; a je to úplně správné. Vyrovnáním se totiž sice ruší žaloba z krádeže (*actio furti*), avšak ne kondikce z krádeže. 1. Žaloba z krádeže je zaměřena na pokutu (*poena*), kondikce na věc samu. Z toho vyplývá, že ani žaloba z krádeže se nevyčerpá kondikcí, ani kondikce žalobou z krádeže. A proto ten, komu byla způsobena krádež, má žalobu z krádeže (*actio furti*) i kondikci (*condictio ex causa furtiva*) i vlastnickou žalobu na vydání věci (*rei vindicatio*) a má i žalobu na předložení (*actio ad exhibendum*). 2. Kondikce ukradené věci, když je jejím cílem stíhání věci, zavazuje též dědice zloděje a to nejen pokud ukradený otrok žije, ale i když zemřel. Ale pokud smrt zastihla ukradeného otroka u dědice zloděje, nebo ho u něho samotného nezastihla, přece je třeba dodat: po smrti zloděje se kondikce vůči dědici může uplatnit. Co jsme pověděli o dědici, to stejné platí i pro ostatní právní nástupce.

Tresty veřejnoprávní:

Just. Inst. IV. XVIII. 2.: *Publicorum iudiciorum quaedam capitalia sunt, quaedam non capitalia. capitalia dicimus quae ultimo supplicio adficiunt vel aquae et ignis interdictione vel deportatione vel metallo: cetera si qua infamiam irrogant cum damno pecuniario, haec*

publica quidem sunt, non tamen capitalia. Z veřejných trestních řízení jsou některé hrdelní a některé ne. Hrdelními označujeme ty, u kterých je uložen trest smrti nebo zákaz vody a ohně nebo doživotní vyhnanství na ostrov nebo práce v dolech. Ostatní trestní řízení, když se v nich odsoudilo ke ztrátě cti a ke ztrátě majetku, jsou sice také veřejnými řízeními, ale ne hrdelními.

Poena

Dig. 50.16.131pr. Ulpianus 3 ad l. iul. et pap. *Aliud "fraus" est, aliud "poena": fraus enim sine poena esse potest, poena sine fraude esse non potest. Poena est noxae vindicta.* Něco jiného je zločin a něco jiného je trest. Zločin může existovat bez trestu, ale nemůže být trest bez zločinu. Trest je pomsta za zločin.

Tresty v LDT (NF 7):

náhrada škody (damnum), vězení (vincula), bičování (verbera), soukromá msta (talionem), nečestnost (ignominiam), vyhnanství (exilium), smrt (mortem), otroctví (servitum).

Paul. Sent. 5, 17, 2, *Summa supplicia sunt crux crematio decollatio: mediocrium autem delictorum poenae sunt metallum ludus deportatio: minimae relegatio exilium opus publicum vincula. Sane qui ad gladium dantur, intra annum consumendi sunt.*

- a) Summa supplicia: crux (ukřižování), crematio (upálení), decollatio (stětí) [ad gladium stětí]
- b) Mediocrium delictorum poenae: metallum (do dolů), ludus (ke hrám), deportatio (vyobcování)
- c) Minimae poenae: relegatio (vypovězení), exilium (vyhnanství), opus publicum (nucené veřejné práce), vincula (okovy, žalář).

Druhy trestů (obecně):

I. kategorie – fyzické tresty

- a) trest na životě (ztráta života)
- b) tělesné tresty (verbera, poena plectendi)
- c) nucené práce (veřejné práce – opus publicum, robotárna – ergastula, doly – ad metalla, lomy – ad lautumias, solviárny – ad salinas)

II. kategorie – omezení pohybu

- a) exilium
- b) deportatio
- c) relegatio

III. kategorie – tresty na postavení (osobnosti)

- a) otroctví – servitus poenae
- b) ztráta občanství
- c) infamia
- d) ztráta úřadu, ztráta způsobilosti zastávat úřady

IV. kategorie – majetkové tresty

a) pokuta – multa, poena pecuniaria

Dig. 50.16.131.1 Ulpianus 3 ad l. iul. et pap. *Inter "multam" autem et "poenam" multum interest, cum poena generale sit nomen omnium delictorum coercitio, multa specialis peccati, cuius animadversio hodie pecuniaria est: poena autem non tantum pecuniaria, verum capitis et existimationis irrogari solet. et multa quidem ex arbitrio eius venit, qui multam dicit:.... item multam is dicere potest, cui iudicatio data est: magistratus solos et praesides provinciarum posse multam dicere mandatis permissum est.* Mezi pokutou a trestem je velký rozdíl, pojem *poena* je obecný a je potrestáním za všechny delikty, *multa* je speciální (termín) (ukládáný) v dnešní době v peněžité podobě: trest (*poena*), ale není jen peněžitý, ale také hrdelní (*capitis*) a ztráta pověsti. Pokuta je ponechána na uvážení soudce, který rozhoduje o jejím druhu. ... Kromě toho může uložit pokutu (*multa*), ten, komu je dána pravomoc: soudci a správci provincií (guvernéri), těm je povoleno dávat pokuty každému.

b) konfiskace majetku

Postavení pachatele:

Dig. 47.21.1 Modestinus 8 reg. *Terminorum avulsorum non multa pecuniaria est, sed pro condicione admittentium coercitione transigendum.* Trestem za odstranění mezníků není peněžní pokuta, ale má být uložen trest podle postavení pachatele.

Dig. 47.21.2 *Callistratus libro tertio de cognitionibus Divus hadrianus in haec verba rescripsit: " quin pessimum factum sit eorum, qui terminos finium causa positos propulerunt,*

dubitari non potest. de poena tamen modus ex condicione personae et mente facientis magis statui potest: nam si splendiores personae sunt, quae convincuntur, non dubie occupandorum alienorum finium causa id admiserunt, et possunt in tempus, ut cuiusque patiatur aetas, relegari, id est si iuvenior, in longius, si senior, recisius. si vero alii negotium gesserunt et ministerio functi sunt, castigari et ad opus biennio dari. quod si per ignorantiam aut fortuito lapides furati sunt, sufficiet eos verberibus decidere." Božský Hadrianus odpověděl těmito slovy: „Nemůže být pochyb o tom, že ti, kteří přemístí kameny umístěné na hranicích jako mezníky, budou potrestáni za ohavný skutek. Trest je závislý na osobním postavení a pohnutce pachatele. Neboť jestliže jsou skvělými osobami a jsou usvědčeni, že se bez pochyb dopustili zabránění cizí půdy, mohou být v závislosti na jejich věku posláni do relegatia, pokud jsou mladší na delší dobu, jsou-li starší na kratší dobu. Pokud tak někdo učinil za druhého jako vykonání služby, bude bičován odsouzen na dva roky na nucené práce. Jestliže bylo kameny pohnuto z nevědomosti nebo náhodou, postačí, když bude bičován.“